

بررسی تأثیر معاملات مدیریتی بر رابطه بین نوسانات سود سالانه و حق الزحمه

حسابرسی در بورس اوراق بهادار تهران

زهیر علی‌پور زاده^۱

علیرضا قنبرزاده بهبهانی^۲

محمد عابدی گشینیگانی^۳

آرزو جباری^۴

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۲/۰۸

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۹/۱۰

شناسه دیجیتال: 10.30495/afi.2022.1945982.1070

چکیده

حسابرسان هنگامی که نوسان غیرعادی از سود را نسبت به سال قبل مشاهده کنند آن را به‌عنوان ریسک حسابرسی درک خواهند کرد، از این‌رو در پاسخ آن‌ها به ریسک درک شده، تلاش و رسیدگی‌ها بیشتر خواهد بود و به همین دلیل سطح رسیدگی‌های خود را افزایش می‌دهند و همین امر حق الزحمه حسابرسی را تحت تأثیر قرار می‌دهد. از سوی دیگر معاملات مدیریتی، بخشی از معاملات با اشخاص وابسته هستند که شرکت‌ها با مدیران اصلی واحد تجاری یا خویشاوندان نزدیک به آن‌ها انجام می‌دهند که می‌تواند رابطه بین نوسانات سود و حق الزحمه حسابرسی را تحت تأثیر قرار دهد. از این‌رو پژوهش حاضر باهدف بررسی تأثیر معاملات مدیریتی بر رابطه بین نوسانات سود سالانه و حق الزحمه حسابرسی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران صورت گرفته است. به‌منظور تعیین نمونه آماری تعداد ۱۵۰ شرکت به روش حذف سیستماتیک از بین کلیه شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران و طی بازه زمانی ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۹ که شرایط نمونه را داشتند انتخاب گردید. نتایج پژوهش که با استفاده از رگرسیون خطی و به روش تلفیقی انجام شد نشان داد که نوسانات سود سالانه بر حق الزحمه حسابرسی تأثیر مثبت معناداری دارد. همچنین معاملات مدیریتی شدت رابطه مثبت بین نوسانات سود سالانه و حق الزحمه حسابرسی را تشدید می‌کنند.

کلید واژه‌ها: معاملات مدیریتی، نوسانات سود سالانه، حق الزحمه حسابرسی.

طبقه‌بندی موضوعی: G11, M41.

۱. گروه حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد بین‌المللی خرمشهر - خلیج فارس، دانشگاه آزاد اسلامی، خرمشهر، ایران. (نویسنده مسئول).

alipourzadehzoheyr@gmail.com

۲. گروه حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد بین‌المللی خرمشهر - خلیج فارس، دانشگاه آزاد اسلامی، خرمشهر، ایران.

۳. گروه حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد بین‌المللی خرمشهر - خلیج فارس، دانشگاه آزاد اسلامی، خرمشهر، ایران.

۴. گروه حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد بین‌المللی خرمشهر - خلیج فارس، دانشگاه آزاد اسلامی، خرمشهر، ایران.

۱- مقدمه

محصول نهایی فرآیند گزارشگری مالی، صورت‌های مالی است. فرآیند گزارشگری مالی شامل ایجاد، انتشار، اطمینان‌بخشی و استفاده از اطلاعات مالی توسط استفاده‌کنندگان از این گزارش‌ها است و حوزه آن از اجرای استانداردهای گزارشگری مالی برای تهیه این گزارش‌ها آغاز و تا اطمینان‌بخشی، انتشار و استفاده از آنها ادامه می‌یابد. تصمیم‌گیرندگان و استفاده‌کنندگان برای قضاوت و تصمیم‌گیری، نیاز به اطلاعات سودمند دارند (نگوین و همکاران، ۲۰۱۵). انتشار گزارش‌های مالی از سوی شرکت‌ها، می‌تواند موجب کاهش عدم تقارن اطلاعات، کاهش پخش شایعات در مورد سلامت و عملکرد مالی و افزایش محتوای اطلاعات مالی گزارش شده شرکت باشد. اما آنچه که می‌تواند اعتماد استفاده‌کنندگان به گزارش‌های مالی را افزایش دهد نقش حسابرس در اعتباربخشی به گزارش‌های مالی است. مدیران به‌منظور ایفای نقش مستشاری خود، نیازمند اظهارنظر حسابرسان در قالب گزارش حسابرسی نسبت به گزارش‌های مالی هستند تا از این طریق بتوانند اعتماد سرمایه‌گذاران را جلب نمایند (سجادی و همکاران، ۱۳۹۴).

صورت‌های مالی حسابرسی شده می‌توانند این اطمینان را برای سرمایه‌گذاران و اعتباردهندگان فراهم کنند که اطلاعاتی معتبر و قابل‌اتکا در اختیار آنها قرار می‌گیرد؛ بنابراین، حسابرسی صورت‌های مالی می‌تواند ارزش افزوده اقتصادی را برای یک شرکت به وجود آورد. رسالت حسابرسی، اعتباربخشی به گزارشگری مالی و اعتمادسازی برای استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی است و در مقابل منافع اقتصادی حسابرس نیز از طریق حق‌الزحمه تأمین می‌شود. حسابرسان جهت اظهارنظر با کیفیت نسبت به صورت‌های مالی، حق‌الزحمه حسابرسی را متناسب با حجم رسیدگی‌ها تعیین می‌نمایند. یکی از عواملی که می‌تواند بر حجم رسیدگی‌ها تأثیرگذار باشد، نوسانات سود سالانه است. باتوجه به فقدان پژوهش تجربی که به بررسی رابطه بین حق‌الزحمه حسابرسی و نوسانات سود سالانه پرداخته باشد؛ پژوهشگر در این پژوهش در صدد پاسخ به این سؤال است که آیا نوسانات سود بر حق‌الزحمه حسابرسی تأثیر معناداری دارد. همچنین تاکنون پژوهش‌های زیادی در زمینه انگیزه‌های معاملات با اشخاص وابسته در کشور ایران انجام شده است، لیکن هنوز نقش معاملات مدیریتی به‌صورت جداگانه در پژوهشی مورد بررسی قرار نگرفته، از این رو باتوجه به اینکه خلأ پژوهشی در این زمینه مشهود است؛ این پژوهش در بورس اوراق بهادار تهران باهدف بررسی تأثیر معاملات مدیریتی بر رابطه بین نوسانات سود سالانه و حق‌الزحمه حسابرسی شرکت‌ها صورت گرفته است. یافته‌های این پژوهش می‌تواند سرمایه-

گذاران، تحلیلگران و سایر استفاده‌کنندگان از گزارش‌های مالی را در شناخت ماهیت معاملات مدیریتی و اثراتی که می‌تواند بر رابطه بین نوسانات سود سالانه و حق الزحمه حسابرسی شرکت‌ها داشته باشد، یاری رساند. همچنین یافته‌های این پژوهش می‌تواند تدوین‌کنندگان استانداردهای حسابداری و سازمان بورس اوراق بهادار را از روابط بین متغیرهای پژوهش جهت اعمال قوانین و مقررات آگاه نماید. از سوی دیگر، نتایج این پژوهش می‌تواند موجب بسط مبانی نظری پژوهش‌های گذشته در ارتباط با روابط متغیرهای پژوهش گردد. در نهایت یافته‌های پژوهش می‌تواند ایده‌های نو جهت انجام پژوهش‌های جدید و بیشتر در حوزه بازار سرمایه، پیشنهاد نماید.

۲- مبانی نظری و پیشینه پژوهش

حق الزحمه حسابرسی که به تلاش حسابرس یا مدت زمانی که حسابرس برای رسیدگی‌ها جهت اظهارنظر نسبت به صورت‌های مالی نیاز دارد، تحت تأثیر انگیزه‌های مدیریت قرار دارد، زیرا مدیریت می‌تواند در زمان تهیه صورت‌های مالی به دلیل تضاد منافع بین مدیران و مالکان (سهام‌داران) با انگیزه‌های مختلف اطلاعات مالی را دست‌کاری نماید (حبیب و محمدی^۱، ۲۰۱۸). وجود چنین تضاد منافی باعث ایجاد مسائل و مشکلات نمایندگی می‌شود. بر اساس تئوری نمایندگی که اشاره به جدایی مالکیت از مدیریت شرکت‌ها دارد، مدیران و به‌خصوص مدیران عامل که در بالاترین سطح مدیریت قرار دارند، اگر منافعی با منافع سهام‌داران هم‌راستا نباشد، تصمیم‌گیری‌های مدیریت مشکل‌ساز شده و باعث تشدید مسائل نمایندگی خواهد شد (جنسن^۲، ۱۹۹۳). حسابرس برای تکمیل فرآیند حسابرسی خود نیازمند زمان کافی هستند و بدون اختصاص زمان موردنیاز برای انجام امور حسابرسی، دستیابی به کیفیت موردنظر امکان‌پذیر نخواهد بود (دمرجیان و همکاران^۳، ۲۰۱۳). مدیریت مسئول آماده‌سازی حساب‌های مالی برای حسابرس است. مقدار فعالیت‌های حسابرسی موردنیاز و همچنین بحث پیرامون گزارش حسابرسی به طور معنادار می‌تواند بر دامنه رسیدگی حسابرسی و حق الزحمه حسابرسی تأثیر گذارد. مدیریت مسئولیت توجه به سیاست‌های حسابداری، ثبت و تخمین صورت‌گرفته در طول سال توسط کارکنان مالی و حسابداری را بر عهده دارد (باطو و همکاران^۴، ۲۰۱۵). یکی از عواملی که می‌تواند بر حق الزحمه حسابرسی تأثیر داشته باشد، نوسانات سود است. در این راستا برایان و میسون^۵ (۲۰۲۰) استدلال می‌کنند که ریسک حسابرسی، تحت تأثیر وضعیت مالی و عملکرد شرکت‌ها قرار دارد، و روشن

است که در شرکت‌هایی که نوسانات زیادی در سود سالانه خود دارند، ریسک بالاتری نسبت به سایر شرکت‌ها دارند و حساب‌رسان نیز جهت انعقاد قرار دارد و زمان رسیدگی‌ها به این مورد توجه دارند. **هیسه و همکاران**^۱ (۲۰۲۰) نیز اعتقاد دارند که زمان رسیدگی‌های حسابرسی تحت‌تأثیر نوسانات سود شرکت-هاست و با افزایش نوسانات سود شرکت، زمان و دامنه رسیدگی‌های حساب‌رس افزایش پیدا می‌کند. همچنین **گوو**^۲ (۲۰۲۱) استدلال نمود که حساب‌رسان زمانی که نوسان بالایی از سود را نسبت به سال قبل مشاهده می‌نمایند آن را به‌عنوان زنگ خطری از ریسک حسابرسی درک کرده، از این‌رو در پاسخ به ریسک تلاش و رسیدگی‌های خود را نسبت به اقلام صورت‌های مالی افزایش می‌دهند. به همین دلیل با افزایش سطح رسیدگی‌های حساب‌رسان، حق‌الزحمه حسابرسی افزایش پیدا می‌کند.

یکی از عواملی که می‌تواند بر رابطه بین نوسانات سود و حق‌الزحمه حسابرسی تأثیر داشته باشد، معاملات مدیریتی است. معاملات مدیریتی نیز بخشی از معاملات با اشخاص وابسته هستند که در قالب انتقال منابع و خدمات به مدیران اصلی واحد تجاری یا خویشاوند نزدیک به آن‌ها انجام می‌گیرند. مدیران اصلی اشخاصی می‌باشند که به طور موظف یا غیرموظف اختیار و مسئولیت برنامه‌ریزی، هدایت و کنترل فعالیت‌های واحد تجاری را به طور مستقیم یا غیرمستقیم عهده هستند. این مدیران شامل اعضای هیئت‌مدیره، مدیرعامل و مدیران ارشد اجرایی شرکت می‌باشد (استانداردهای حسابداری ایران، ۱۳۸۶). معاملات مدیریتی می‌تواند منجر به افزایش مشکلات نمایندگی بین مدیران و سرمایه‌گذاران می‌شود (**لو و ونگ**)^۳، (۲۰۱۶). زیرا مدیران در راستای رسیدن به منافع خویش در قالب چنین معاملاتی اقدام به خروج منابع شرکت می‌نمایند که نتیجه آن آسیب رساندن به منافع سرمایه‌گذاران است (**جی و همکاران**)^۴، (۲۰۱۸). **بونا سانچز و همکاران**^۵ (۲۰۱۷) معتقدند که معاملات مدیریتی به‌صورت چشم‌گیری موجب تشدید مسائل نمایندگی شده و مدیران می‌توانند از این معاملات به‌صورت فرصت‌طلبانه در جهت منافع خود استفاده نمایند. **انجی و همکاران**^۶ (۲۰۱۸) نیز معتقدند که مدیران می‌توانند در قالب معاملات مدیریتی با روش‌های خاص حسابداری و به‌صورت هدفمند با تغییر در اطلاعات صورت‌های مالی، گزارش‌های مالی را دست‌کاری نمایند تا از این طریق به منافع شخصی دست پیدا کنند (**انجی و همکاران**)^۶، (۲۰۱۸). در واقع مدیران شرکت‌ها به دلیل رفتارهای فرصت‌طلبانه اقدام به حسابداری متقلبانه در قالب معاملات مدیریتی می‌نمایند و تحت چنین شرایطی احتمال دست‌کاری گزارش‌های مالی

1. Hsieh *et al.*
 2. Gu
 3. Lo & Wong
 4. Ji *et al.*
 5. Bona-Sánchez *et al.*
 6. Ng *et al.*

افزایش پیدا می‌کند (هسانان و محمد حسین^۱، ۲۰۱۵). به همین دلیل معاملات مدیریتی می‌تواند منجر به دست‌کاری سود سالانه شرکت‌ها شود و از سوی دیگر با افزایش دست‌کاری اطلاعات مالی، حق الزحمه حسابرسان جهت رسیدگی به صورت‌های مالی تحت تأثیر قرار خواهد گرفت (مارچینی و همکاران^۲، ۲۰۱۸).

باتوجه به اهمیت سود حسابداری برای تصمیم‌گیری استفاده‌کنندگان و نوسانات آن و اثری که می‌تواند بر حق الزحمه حسابرسی داشته باشد و همچنین نقش معاملات مدیریتی که ممکن است معاملات را به صورت فرصت طلبانه انجام دهد و باعث افزایش هزینه‌های نمایندگی و بالابردن ریسک حسابرسی شود و عدم وجود پژوهش تجربی در این زمینه، لذا در پژوهش حاضر به این سؤال اساسی پاسخ داده می‌شود که آیا نوسانات سود بر حق الزحمه حسابرسی تأثیر معناداری دارد و اینکه نقش معاملات مدیریتی بر رابطه بین نوسانات سود بر حق الزحمه حسابرسی چگونه است؟

موهاپاترا و همکاران^۳ (۲۰۲۲) در پژوهشی به بررسی تأثیر نوسانات سود بر تأخیر گزارش حسابرسی پرداختند. در این پژوهش از اطلاعات صورت‌های مالی ۱۳۰۷۵ سال - شرکت از شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار آمریکا طی سال‌های ۲۰۰۴ تا ۲۰۱۵ استفاده شد. نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌های پژوهش نشان داد نوسانات سود بر تأخیر گزارش حسابرسی شرکت‌ها تأثیر مثبت معناداری دارد.

گاندیا و هوگت^۴ (۲۰۲۱) در پژوهشی به بررسی تأثیر معاملات مدیریتی با اشخاص وابسته بر حق الزحمه حسابرسی در بورس اوراق بهادار ایالات متحده پرداختند. بدین منظور اطلاعات ۱۰۹ شرکت طی بازه زمانی ۲۰۰۵ تا ۲۰۱۸ استخراج و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌های پژوهش نشان داد معاملات مدیریتی با اشخاص وابسته بر حق الزحمه حسابرسی شرکت‌ها تأثیر مثبت معناداری دارد.

هیسه و همکاران (۲۰۲۰) در پژوهشی به بررسی تأثیر نوسانات سود بر حق الزحمه حسابرسی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار ایتالیا طی بازه زمانی ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۶ پرداخت. در این پژوهش از اطلاعات صورت‌های مالی ۱۴۳ شرکت استفاده شد. نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌های پژوهش نشان داد نوسانات سود بر حق الزحمه حسابرسی شرکت‌ها تأثیر مثبت معناداری دارد.

برایان و میسون (۲۰۲۰) در پژوهشی به بررسی تأثیر نوسانات سود بر ریسک و حق‌الزحمه حسابرسی پرداختند. در این پژوهش از اطلاعات ۳۰۲ شرکت از شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار آمریکا طی سال‌های ۲۰۰۴ تا ۲۰۱۵ استفاده شد. نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌های پژوهش نشان داد نوسانات سود بر ریسک حسابرسی شرکت‌ها تأثیر مثبت معناداری دارد. همچنین در شرکت‌هایی که ریسک حسابرسی بیشتری دارند هزینه حسابرسی نیز افزایش می‌یابد.

مارچینی و همکاران (۲۰۱۹) در پژوهشی به بررسی تأثیر معاملات مدیریتی با اشخاص وابسته بر دست‌کاری سود شرکت‌ها پرداختند. نمونه پژوهش ۱۴۵ شرکت بورس اوراق بهادار ایتالیا بود که اطلاعات مالی این شرکت‌ها از سال ۲۰۱۰ تا سال ۲۰۱۵ مورد بررسی قرار گرفت. یافته‌های حاصل از آزمون فرضیه‌های پژوهش نشان داد که معاملات مدیریتی با اشخاص وابسته بر دست‌کاری سود شرکت‌ها تأثیر مثبت معناداری دارد.

عباس‌زاده و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهشی به بررسی رابطه بین نوسان پذیری سود و کیفیت حسابرسی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. در این پژوهش تعداد ۹۹ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در دوره زمانی ۹۲ تا ۹۶ مورد تجزیه و تحلیل و بررسی قرار گرفته است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که بین علامت سود و کیفیت حسابرسی (دوره تصدی حسابرس، نوع اظهارنظر حسابرس، تعداد بندهای شرط در گزارش حسابرسی) و همچنین بین نوسان پذیری سود و کیفیت حسابرسی (دوره تصدی حسابرس، اندازه مؤسسه حسابرسی و تعداد بندهای شرط در گزارش حسابرسی) رابطه معناداری وجود دارد، ولی بین علامت سود و اندازه مؤسسه حسابرسی و همچنین بین نوسان پذیری سود و نوع اظهارنظر حسابرسی رابطه معناداری مشاهده نشده است.

سلیمانی امیری و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهشی به بررسی ارتباط خود همبستگی سود، نوسان سود و حق‌الزحمه حسابرسی پرداختند. در این راستا، اطلاعات ۹۳ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی بازه زمانی ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۴ مورد بررسی و آزمون قرار گرفت. نتایج آزمون فرضیه‌های پژوهش، نشان می‌دهند که بین خودهمبستگی سود و حق‌الزحمه حسابرسی رابطه منفی و معنادار و بین نوسان سود و حق‌الزحمه حسابرسی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

نعمتی (۱۳۹۸) در پژوهشی به بررسی نقش کیفیت حسابرسی در رابطه بین معاملات اشخاص وابسته و مدیریت سود شرکت‌ها پرداخت. نمونه پژوهش ۱۷۶ شرکت بورس اوراق بهادار تهران بود که اطلاعات مالی این شرکت‌ها از سال ۱۳۹۲ تا سال ۱۳۹۶ مورد بررسی قرار گرفت. یافته‌های حاصل از آزمون فرضیه‌های پژوهش نشان داد که کیفیت حسابرسی موجب تعدیل رابطه مثبت بین معاملات اشخاص وابسته و مدیریت سود واقعی می‌شود.

محمدی و محمدی (۱۳۹۶) در پژوهشی به بررسی اثر کیفیت حسابرسی و نوع صنعت بر نوسان سود شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداخت. نمونه پژوهش ۱۰۹ شرکت بورس اوراق بهادار تهران بود که اطلاعات مالی این شرکت‌ها از سال ۱۳۸۹ تا سال ۱۳۹۳ مورد بررسی قرار گرفت. یافته‌های این پژوهش حاکی از وجود رابطه معناداری بین کیفیت حسابرسی و نوسان سود و همچنین رابطه معناداری بین نوع صنعت و نوسان سود می‌باشد که نشان‌دهنده تأثیر کیفیت حسابرسی و نوع صنعت بر نوسان سود شرکت‌ها می‌باشد.

۳- روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش از نظر نوع هدف؛ کاربردی و از نظر شیوه انجام و ماهیت، از نوع پژوهش‌های توصیفی و از نظر فلسفه جزء پژوهش‌های اثباتی حسابداری است. از نظر فرآیند اجرا از نوع پژوهش‌های کمی و از نظر منطق اجرا نیز جزء پژوهش‌های با رویکرد قیاسی - استقرایی بوده و از نظر بعد زمانی نیز از نوع پژوهش‌های طولی - گذشته‌نگر بوده و از اطلاعات تاریخی شرکت‌های نمونه استفاده می‌شود. برای برآورد مدل رگرسیون و آزمون فرضیه‌های پژوهش از روش اقتصادسنجی داده‌های ترکیبی استفاده می‌شود. اطلاعات موردنیاز شرکت‌ها نیز از بانک اطلاعاتی رهاورد نوین و وبگاه الکترونیکی سازمان بورس اوراق بهادار استخراج شده و فرضیه‌های پژوهش نیز بر اساس داده‌های ترکیبی و به کمک نرم‌افزار Eviews10 آزمون می‌شوند. همچنین برای تأیید یا رد فرضیات از آماره تی - استیودنت (t) و سطح خطای ۵٪ استفاده خواهد شد.

بر اساس مبانی نظری و پیشینه پژوهش، فرضیه‌های پژوهش به شرح زیر بیان می‌شود:
فرضیه اول: نوسانات سود سالانه بر حق الزحمه حسابرسی تأثیر معناداری دارد.
فرضیه دوم: معاملات مدیریتی بر رابطه بین نوسانات سود سالانه و حق الزحمه حسابرسی تأثیر معناداری دارد.

جامعه آماری پژوهش حاضر، شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران از ابتدای سال ۱۳۹۲ تا پایان سال ۱۳۹۹ بوده است. برای اینکه نمونه آماری یک نماینده مناسب از جامعه آماری باشد، از روش حذف سیستماتیک استفاده شد. برای این منظور معیارهای زیر مشخص و در صورتی که شرکت‌ها کلیه معیارها را داشته باشند، به عنوان نمونه آماری پژوهش انتخاب شدند.

۱. شرکت قبل از سال ۱۳۹۲ در بورس اوراق بهادار پذیرفته شده و تا پایان سال ۱۳۹۹ در بورس فعال باشد.
  ۲. به دلیل ماهیت خاص شرکت‌های هلدینگ و واسطه‌گری مالی و سرمایه‌گذاری و تفاوت زیاد ماهیت آنها با شرکت‌های تولیدی و بازرگانی، شرکت برگزیده از صنایع یاد شده نباشد.
  ۳. به لحاظ افزایش قابلیت مقایسه، سال مالی شرکت منتهی به ۲۹ اسفند باشد و طی بازه زمانی پژوهش تغییر سال مالی نداده باشد.
  ۴. صورت‌های مالی و یادداشت‌های همراه شرکت‌ها در بازه زمانی مذکور به‌گونه‌ای کامل در وبگاه بورس اوراق بهادار موجود باشد.
- باتوجه به شرایط ذکر شده، ۱۵۰ شرکت در دوره زمانی ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۹ به‌عنوان نمونه آماری انتخاب شدند.

به‌منظور آزمون فرضیه‌های پژوهش به پیروی از پژوهش‌های هیسه و همکاران (۲۰۲۰) و نگوین و همکاران (۲۰۱۵) از رابطه (۱) استفاده شده است:

$$AuditFee_{it} = \alpha + \beta_1 AEV_{it} + \beta_2 MT_{it} + (\beta_3 MT_{it} * AVE_{it}) + \beta_4 SIZE_{it} + \beta_5 LEVE_{it} + \beta_6 bind_{it} + \varepsilon_{it} \quad \text{رابطه (۱)}$$

متغیرهای الگوی پژوهش در جدول (۱) بیان شده‌اند.

جدول (۱) نماد متغیرهای پژوهش

Table (1) symbolizes the research variables

متغیرهای مورد بررسی	نماد	ردیف
حق‌الزحمه حسابرسی (متغیر وابسته)	<i>AuditFee</i>	۱
نوسانات سود (متغیر مستقل)	<i>AEV</i>	۲
معاملات مدیریتی (متغیر تعاملی)	<i>MT</i>	۳
اندازه شرکت (متغیر کنترلی)	<i>SIZE</i>	۴
اهرم مالی (متغیر کنترلی)	<i>LEVE</i>	۵
استقلال هیئت‌مدیره (متغیر کنترلی)	<i>bind</i>	۶

متغیر وابسته: حق‌الزحمه حسابرسی (LNAFEE)

حق‌الزحمه حسابرسی شامل هرگونه وجهی است که بابت ارائه خدمات حسابرسی و طبق توافق یا قرارداد به حسابرس یا مؤسسه حسابرسی پرداخت می‌شود (علوی طبری و بذرافشان، ۱۳۹۲). در بیشتر مطالعات مربوط به حق‌الزحمه حسابرسی از لگاریتم طبیعی حق‌الزحمه‌های حسابرسی که به مؤسسه حسابرسی بابت خدماتشان در طول سال پرداخت می‌شود، استفاده می‌شود (گریفین و

اوسولیوان^۱، (۲۰۱۷). در این پژوهش نیز مطابق پژوهش‌های سجادی و همکاران (۱۳۹۴): ابوت و همکاران^۲ (۲۰۰۳)؛ زمان و همکاران^۳ (۲۰۱۱)، چان و همکاران^۴ (۲۰۱۰) و گاندیا و هوگت (۲۰۲۱)، حق الزحمه حسابرسی برابر با لگاریتم طبیعی حق الزحمه حسابرسی در نظر گرفته خواهد شد.

الف) متغیر مستقل

نوسانات سود سالانه (AEV): در این پژوهش برای اندازه‌گیری نوسانات سود سالانه، از قدر مطلق اختلاف سود سال جاری نسبت به سود سال قبل استفاده می‌شود (گاندیا و هوگت، ۲۰۲۱). به منظور کاهش مشکلات هم‌خطی ناشی از اندازه‌گیری، حاصل بر مجموع ارزش دفتری دارایی‌ها تقسیم می‌شود:

$$AEV_t = \frac{[EAR_t - EAR_{t-1}]}{Asset_t} \quad \text{رابطه (۲)}$$

که در آن AEV نوسانات سود سالانه، EAR سود خالص پایان دوره و Asset ارزش دفتری دارایی‌ها می‌باشد.

ب) متغیر تعدیلی

معاملات مدیریتی (MT): به پیروی از پژوهش‌های ظاهری عبده‌وند و همکاران (۱۴۰۰) در این پژوهش از لگاریتم ارزش ریالی معاملات انجام شده با مدیران اصلی واحد تجاری یا خویشاوندان نزدیک به آن‌ها (شامل خرید کالا و خدمات یا فروش کالا و خدمات) به‌عنوان معیاری جهت اندازه‌گیری معاملات مدیریتی استفاده گردید. بر اساس استاندارد حسابداری شماره ۱۲، مدیران اصلی اشخاصی می‌باشند که به‌صورت موظف یا غیرموظف، اختیار و مسئولیت برنامه‌ریزی، کنترل و هدایت فعالیت‌های شرکت را به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم بر عهده دارند. این مدیران شامل اعضای هیئت‌مدیره، مدیرعامل و مدیران ارشد اجرایی شرکت هستند. منظور از خویشاوندان نزدیک نیز خویشاوند نسبی و سببی طبقه اول تا سوم مدیران اصلی است که انتظار می‌رود در معاملات با واحد تجاری وی را تحت نفوذ قرار دهد.

$$MR_t = LOG(\text{Management Transaction}_t) \quad \text{رابطه (۳)}$$

که در آن Management Transaction مبلغ ریالی معاملات انجام شده با مدیران اصلی واحد تجاری است.

ج) متغیرهای کنترلی

اندازه شرکت (SIZE): از لگاریتم مجموع دارایی در پایان سال و بدست می‌آید (سجادی و همکاران، ۱۳۹۴).

اهرم مالی (LEVE): اهرم مالی از تقسیم مجموع بدهی بر ارزش دفتری دارایی‌های پایان دوره محاسبه می‌شود (گان‌دیا و هوگت، ۲۰۲۱).

استقلال هیئت‌مدیره (Bind): نسبت تعداد اعضای غیرموظف هیئت‌مدیره به کل اعضای هیئت‌مدیره (محمدی و محمدی، ۱۳۹۶).

۴- تجزیه و تحلیل داده‌ها

آماره‌های توصیفی متغیرهای پژوهش بعد از نرمال‌سازی و انجام آزمون جارک برا که حاکی از نرمال بودن متغیرهای پژوهش بود به شرح جدول (۲) می‌باشد:

جدول (۲) آماره‌های توصیفی پژوهش

Table (2) Descriptive statistics of research

متغیرها	میانگین	میانه	حداکثر	حداقل	انحراف معیار
حق‌الزحمه حسابرسی	۴/۵۸	۴/۴۹	۷/۰۱	۲/۷۹	۰/۷۱
نوسانات سود	۰/۱۰	-۰/۰۹	۰/۴۷	-۰/۱۸	۰/۰۳
معاملات مدیریتی	۱/۸۳	۱/۸۰	۲/۸۰	۱/۱۱	۰/۲۸
اندازه شرکت	۶/۱۷	۶/۱۹	۸/۳۲	۴/۲۱	۰/۶۷
اهرم مالی	۰/۵۹	۰/۶۴	۰/۸۱	۰/۱۰	۰/۱۷
استقلال هیئت‌مدیره	۰/۵۱	۰/۵۷	۱	۰/۲۰	۰/۱۸
مشاهدات	۱۰۵۰	۱۰۵۰	۱۰۵۰	۱۰۵۰	۱۰۵۰

میانگین متغیر حق‌الزحمه حسابرسی به‌عنوان متغیر وابسته در شرکت‌های مورد بررسی طی سال - های مورد آزمون ۴/۵۸ بوده است. همچنین میانگین نوسانات سود و معاملات مدیریتی به ترتیب ۰/۱۰ و ۱/۸۳ بوده است. همچنین میانگین اهرم مالی ۰/۵۹ بوده که نشان می‌دهد به طور متوسط ۰/۵۹ دارایی‌های شرکت‌ها می‌تواند بدهی‌ها را تسویه و ۰/۴۱ باقی مانده به‌عنوان حقوق صاحبان سهام باقی خواهد ماند. میانگین نسبت اعضای غیرموظف به کل اعضا هیئت‌مدیره نیز ۰/۵۱ بوده است. به‌منظور بررسی پایایی متغیرهای پژوهش از آزمون لوین، لین و چو و آزمون پسران و شین استفاده شد. باتوجه به جدول (۳)، نتایج آزمون پایایی متغیرها نشان می‌دهد که سطح معناداری تمامی متغیرها

کمتر از ۵٪ درصد بوده و متغیرهای پژوهش پایا می‌باشند؛ در نتیجه، استفاده از متغیرها در برآورد مدل‌های پژوهش، منجر به رگرسیون کاذب نمی‌شود.

جدول (۳) آزمون پایایی متغیرها
Table (3) Variable Reliability Test

متغیرها	لوین، لین و چو		ایم پسران و شین	
	آماره	سطح معناداری	آماره	سطح معناداری
حق الزحمه حسابرسی	-۶/۲۲	۰/۰۰۰	-۷/۲۵	۰/۰۰۰
نوسانات سود	-۶/۹۶	۰/۰۰۰	-۸/۴۳	۰/۰۰۰
معاملات مدیریتی	-۹/۰۹	۰/۰۰۰	-۳/۸۴	۰/۰۰۰
اندازه شرکت	-۲۵/۰۹	۰/۰۰۰	-۶/۴۵	۰/۰۰۰
اهرم مالی	-۴۸/۳۶	۰/۰۰۰	-۵/۶۵	۰/۰۰۰
استقلال هیئت‌مدیره	-۱۶/۸۰	۰/۰۰۰	-۱۸/۵۵	۰/۰۰۰

برای بررسی نوع آزمون مدل در مقاطع و دوره‌های زمانی مختلف داده‌های ترکیبی، از آزمون چاو استفاده شد. نتایج نشان داد که سطح معناداری آزمون چاو بزرگ‌تر از ۵٪ بوده و به‌منظور تخمین مدل رگرسیونی، روش داده‌های تلفیقی مناسب‌تر است. همچنین به‌منظور تعیین روش تخمین مدل و بررسی همسانی واریانس باقیمانده مدل از آزمون‌های بروش - پاگان گادفری، آزمون آرچ، آزمون گلجسر و آزمون وایت استفاده شد که نتایج آزمون‌ها نشان‌دهنده همسانی واریانس بوده و برای تخمین مدل‌های از روش حداقل مربعات معمولی استفاده شده است.

مدل رگرسیونی پژوهش به شرح **جدول (۴)** و به روش تلفیقی تخمین زده شده است. معناداری آماره رگرسیون (۲۹/۵۰) در سطح خطای ۵٪ بدین مفهوم است که مدل رگرسیونی پژوهش قابل‌اتکا بوده و متغیرهای مستقل و کنترلی توانایی توضیح متغیر وابسته را دارند. همچنین ضریب تعیین تعدیل شده مدل ۰/۶۰ بوده که بیانگر این است که تقریباً ۰/۶۰ از تغییرات متغیر وابسته را می‌توان به متغیرهای مستقل و کنترلی نسبت داد و ۰/۴۰ باقیمانده ناشی از سایر عوامل بوده که از دسترس محقق خارج می‌باشد. هر چه مقدار این شاخص بزرگ‌تر باشد پراکندگی نقاط حول خط رگرسیون بیشتر خواهد بود. مقدار آماره دورین واتسون (۱/۹۵) حاکی از عدم وجود مشکل خودهمبستگی سریالی مرتبه اول در اجزای اخلاص مدل برآورد شده است، لذا نتایج مدل برآورد شده کاذب نیست و تخمین مدل قابل‌اتکاست. مقدار شاخص عامل تورم واریانس (VIF) نیز نشان می‌دهد که متغیرهای مستقل مدل با هم مشکل هم‌خطی شدید ندارند.

جدول (۴) نتایج آزمون مدل پژوهش

Table (4) The Result Of The Model Test

$AuditFee_{it} = \alpha + \beta_1 AEV_{it} + \beta_2 MT_{it} + (\beta_3 MT_{it} \times AVE_{it}) + \beta_4 SIZE_{it} + \beta_5 LEVE_{it} + \beta_6 bind_{it} + \varepsilon_{it}$				
VIF	سطح خطا	تی - استیودنت	ضرایب	شرح
	۰/۰۰۰	۵/۶۲	۰/۶۳	عرض از مبدأ
۱/۸۹	۰/۰۰۰	۳/۶۰	۰/۰۷	نوسانات سود
۱/۸۹	۰/۰۰۰	۳/۱۰	۰/۱۰	معاملات مدیریتی
۱/۰۲	۰/۰۰۰	۳/۴۵	۰/۱۶	معاملات مدیریتی * نوسانات سود
۱/۰۲	۰/۰۰۰	۳/۵۲	۰/۰۵	اندازه شرکت
۱/۰۳	۰/۰۰۰	۳/۱۴	۰/۱۳	اهرم مالی
۱/۰۲	۰/۰۰۰	-۳/۰۲	-۰/۱۰	استقلال هیئت‌مدیره
۰/۶۰			ضریب تعیین تعدیل شده R ²	
(۰/۰۰۰)		۲۹/۵۰	F رگرسیون (سطح خطا)	
۱/۹۵			دوربین واتسون	

فرضیه اول: "نوسانات سود سالانه بر حق الزحمه حسابرسی تأثیر معناداری دارد."

باتوجه به نتایج؛ آماره تی - استیودنت متغیر مستقل نوسانات سود سالانه و سطح معناداری آن به ترتیب ۳/۶۰- و ۰/۰۰۰ بوده و ضریب آن نیز ۰/۰۷ می‌باشد. به عبارتی با ۰/۰۱ افزایش در نوسانات سود سالانه، حق الزحمه حسابرسی ۰/۰۷ افزایش می‌یابد و فرضیه اول پژوهش در سطح اطمینان ۹۵٪ مورد تأیید قرار می‌گیرد. ضریب متغیر مستقل مثبت می‌باشد. این بدین مفهوم است که نوسانات سود سالانه بر حق الزحمه حسابرسی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تأثیر مثبت معناداری دارد.

فرضیه دوم: "معاملات مدیریتی بر رابطه بین نوسانات سود سالانه و حق الزحمه حسابرسی تأثیر معناداری دارد."

برای تأیید یا رد این فرضیه ابتدا به ضریب نوسانات سود سالانه شرکت توجه می‌شود. همان‌طور که مشخص است ضریب نوسانات سود سالانه شرکت ۰/۰۷ و در سطح اطمینان ۹۵٪ نیز معنادار است و نوسانات سود سالانه شرکت باعث افزایش حق الزحمه حسابرسی می‌شود که این موضوع نیز در فرضیه اول نیز تأیید شده بود. حال در مرحله بعد ضریب متغیر (معاملات مدیریتی × نوسانات سود سالانه) مورد بررسی قرار می‌گیرد؛ این ضریب ۰/۱۶ بوده و آماره تی استیودنت و سطح معناداری آن نیز به ترتیب ۳/۴۵ و ۰/۰۰۰ بوده است که نشان از تأیید فرضیه در سطح اطمینان ۹۵٪ می‌باشد. در واقع ضریب

نوسان سود شرکت زمانی که در معاملات مدیریتی ضرب می‌شود از ۰/۰۷ به ۰/۱۶ افزایش پیدا می‌کند. در واقع معاملات مدیریتی موجب افزایش رابطه مثبت بین نوسانات سود سالانه و حق الزحمه حسابرسی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می‌شود.

نتایج متغیرهای کنترلی نیز نشان داد که رابطه مثبت و معنی‌داری بین اندازه شرکت و حق الزحمه حسابرسی وجود دارد. به‌طور کلی شرکت‌های بزرگ‌تر، دارای دارایی و حساب‌های بیشتر و بااهمیت‌تر بوده که ریسک حسابرسی را افزایش می‌دهد لذا حسابرس به‌منظور افزایش آزمون‌های محتوا و رسیدگی بیشتر، حق الزحمه بیشتری مطالبه می‌کند. همچنین میزان بدهی بیشتر منجر به افزایش ریسک حسابرسی شده و لذا رابطه بین اهرم مالی و حق الزحمه حسابرسی رابطه مثبت و معناداری می‌باشد. رابطه متغیرهای کنترلی اندازه هیئت‌مدیره و استقلال هیئت‌مدیره با حق الزحمه حسابرسی منفی و معنادار بوده که نشان‌دهنده نقش نظارتی قوی این دو متغیر بر کاهش هزینه نمایندگی و در نتیجه کاهش حق الزحمه حسابرسی است.

۵- بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر به بررسی تأثیر معاملات مدیریتی بر رابطه بین نوسانات سود سالانه و حق الزحمه حسابرسی در بورس اوراق بهادار تهران طی بازه زمانی ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۹ با استفاده از اطلاعات ۱۵۰ شرکت منتخب پرداخته است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که نوسانات سود سالانه بر حق الزحمه حسابرسی شرکت‌ها تأثیر مثبت معناداری دارد، این بدان معناست که با افزایش نوسانات سود سالانه؛ حق الزحمه حسابرسی نیز افزایش پیدا می‌کند. به عبارتی دلیل تأثیر مثبت نوسان سود بر حق الزحمه حسابرسی می‌تواند ریسک ناشی از نوسان سود باشد. چرا که با افزایش ریسک ذاتی ناشی از نوسان سود، حسابرسان آزمون‌های محتوای بیشتری را انجام خواهند داد و نتیجه نهایی آن افزایش حق الزحمه حسابرسی می‌باشد. همچنین پژوهش نشان داد که معاملات مدیریتی بر رابطه بین نوسانات سود سالانه و حق الزحمه حسابرسی شرکت‌ها اثر تعاملی داشته و شدت رابطه بین آنها را تشدید می‌کند. نتایج این فرضیه باتوجه به تئوری نمایندگی قابل تبیین است. بر اساس فرضیه جدایی مالکیت از مدیریت و فرضیه تضاد منافع بین مدیران و سرمایه‌گذاران، معاملات مدیریتی می‌تواند منجر به ازدست‌رفتن ثروت سرمایه‌گذاران گردد. زیرا در برخی موارد هدف از انجام معاملات مدیریتی آن است که مدیران شرکت‌ها در قالب چنین معاملاتی دارایی‌های شرکت را به نفع خود از شرکت خارج گردانند؛ مدیران در چنین شرایطی برای سرپوش گذاشتن بر اقدامات صورت‌گرفته، برخی اقدام قابل تغییر در صورت‌های مالی (برای مثال ارقام تعهدی اختیاری) را به‌صورت ساختگی سود را دست‌کاری می‌نمایند تا سرمایه‌گذاران

گمراه گردند. از این رو در چنین شرایطی حساب‌برسان جهت رسیدگی زمان بیشتری را صرف خواهند نمود. به همین دلیل معاملات مدیریتی موجب تشدید رابطه بین نوسان سود و حق الزحمه حسابرسی می‌شود. نتایج پژوهش با یافته‌های پژوهش هیسه و همکاران (۲۰۲۰)، برایان و میسون (۲۰۲۰)، گاندیا و هوگت (۲۰۲۱) و سلیمانی امیری و همکاران (۱۳۹۸) مطابقت دارد.

مدیران و سرمایه‌گذاران کوتاه‌بین تمایل دارند توانایی خود و پرداخت‌های آتی پروژه‌ها را بیش از حد برآورد کنند و احتمال و رویدادهای ناسازگار را ناچیز پندارند. در نتیجه ممکن است حساب‌برسان به منظور تلاش‌های حسابرسی اضافی بابت افزایش ریسک حسابرسی، حق الزحمه بیشتری مطالبه کنند. در مقابل ممکن است مدیران و سرمایه‌گذاران کوتاه‌بین به دلیل غرور در گزارشگری مالی شرکت خود یا تمایل به کاهش رسیدگی دقیق به حسابداری تهاجمی، خدمات حسابرسی کمتری را تقاضا کنند. یک کمیت حسابرسی قوی می‌تواند ریسک حسابرسی مرتبط با کوتاه‌بینی را کاهش دهد یا مانع کاهش خدمات حسابرسی از طریق آنها شوند.

باتوجه به تأثیر مثبت نوسان سود بر حق الزحمه حسابرسی به سرمایه‌گذاران و سایر استفاده‌کنندگان از گزارش‌های مالی پیشنهاد می‌شود در زمان سرمایه‌گذاری به نوسان سود به‌عنوان یک عامل مهم که می‌تواند منجر به افزایش ریسک حسابرسی و در نتیجه افزایش حق الزحمه حسابرسی گردد توجه نمایند و در زمان تصمیم‌گیری در خصوص خرید و فروش سهام به نتایج این پژوهش توجه نمایند. همچنین باتوجه به تأثیر مثبت معاملات مدیریتی بر رابطه بین نوسانات سود و حق الزحمه حسابرسی شرکت‌ها که نشان از تشدید مشکلات نمایندگی در این‌گونه معاملات است، به تحلیل‌گران و سرمایه‌گذارانی که نگران پیامدهای منفی معاملات مدیریتی در شرکت‌ها هستند، پیشنهاد می‌شود که در تجزیه و تحلیل اطلاعات صورت‌های مالی، به نقش تأثیرگذار معاملات مدیریتی در تصمیم‌گیری‌های خود توجه ویژه‌ای داشته باشند زیرا احتمال بروز رفتار فرصت‌طلبانه مدیران از طریق انجام معاملات مدیریتی زیاد است و همین امر احتمال تزییع منافع سرمایه‌گذاران را افزایش می‌دهد. تحقیقات مالی غالباً جزء پژوهش‌های پس از رخداد است. از این رو، در زمان وقوع متغیرها، پژوهشگر حاضر نبوده است و به این علت باید گفت کنترل متغیرها میسر نیست؛ لذا اگر مشکلاتی در داده‌ها به وجود آید، قابل کنترل نیست. یافته‌های پژوهش باتوجه به دسترسی داده‌ها در مورد شرکت‌های نمونه انجام گردیده است، لذا در مورد تعمیم یافته‌ها به سایر شرکت‌ها بایستی جانب احتیاط را رعایت نمود.

۶- منابع

- سجادی، سید حسین؛ رشیدی باغی، محسن؛ ابوبکری، عبدالرحمن؛ شیرعلی زاده، محسن. (۱۳۹۴). رابطه‌ی بین حق الزحمه‌ی حسابرسی و پاداش هیئت مدیره. *پژوهش‌های تجربی حسابداری*، ۵(۳)، ۵۸-۳۹.
- سلیمانی امیری، غلامرضا؛ خوئینی، مهین؛ جوانی قلندری، موسی. (۱۳۹۸). خودهمبستگی سود، نوسان سود و حق الزحمه حسابرسی. *دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت*، ۸(۳۲)، ۱۱۱-۱۲۶.
- ظاهری عبدهوند، سمیه؛ مقدم، عبدالکریم؛ تامرادی، علی. (۱۴۰۰). تأثیر قدرت مدیرعامل بر رابطه‌ی بین معاملات مدیریتی و کیفیت گزارشگری مالی. *پژوهش‌های حسابداری مالی*، ۱۳(۱)، ۷۸-۱۰۸.
- عباس‌زاده، محمد رضا، نصیرزاده، فرزانه، پورحسینی حصار، سید مهدی. (۱۳۹۹). بررسی رابطه بین نوسان پذیری سود و کیفیت حسابرسی در شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. *دانش حسابرسی*، ۲۰(۷۸)، ۳۹۲-۴۱۹.
- علوی طبری، سید حسین؛ بذرافشان، آمنه. (۱۳۹۲). کیفیت سود: شواهدی از نقش دوره تصدی حسابرس و تخصص در صنعت. *دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت*، ۲(۷)، ۹۱-۱۰۲.
- محمدی، فاطمه و محمدی، احسان. (۱۳۹۶). اثر کیفیت حسابرسی و نوع صنعت بر نوسان سود شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، *کنفرانس ملی پژوهش‌های نوین در مدیریت و حسابداری، اصفهان*.
- نعمتی، حمید. (۱۳۹۸). نقش کیفیت حسابرسی در رابطه بین معاملات اشخاص وابسته و مدیریت سود، *رویکردهای پژوهشی نوین در مدیریت و حسابداری*، ۳(۱۱)، ۱۱۵-۱۳۳.
- Abbaszadeh, M., Nasirzadeh, F., Pourhosseini Hesar, SM. (2020). Investigating the relationship between profit volatility and audit quality in companies listed on the Tehran Stock Exchange. *Journal of Auditing Knowledge*, 20(78), 392-419. [In Persian].
- Abbott, L. J., Parker, S., Peters, G. F., & Raghunandan, K. (2003). The Association between Audit Committee Characteristics and Audit Fees. *AUDITING: A Journal of Practice & Theory*, 22(2), 17-32.
- Alavitabari, H., Bazrafshan, A. (2013). Earnings Quality: Some Evidence on the Role of Auditor Tenure and Auditors' Industry Expertise. *Journal of Management Accounting and Auditing Knowledge*, 2(7), 91-102. [In Persian].
- Baatwah, S. R., Salleh, Z., & Ahmad, N. (2015). CEO characteristics and audit report timeliness: do CEO tenure and financial expertise matter? *Managerial Auditing Journal*, 30(8/9), 998-1022.
- Bona-Sánchez, C., Fernández-Senra, C. L., & Pérez-Alemán, J. (2017). Related-party transactions, dominant owners and firm value. *BRQ Business Research Quarterly*, 20(1), 4-17.
- Bryan, D. B., & Mason, T. W. (2020). Earnings volatility and audit report lag. *Advances in Accounting*, 51, 100496.
- Chan, A., Liu, G., & Sun, J. Y. (2010). Independent Audit Committee Members' Board Tenure and Audit Fees. *SSRN Electronic Journal*.

- Demerjian, P. R., Lev, B., Lewis, M. F., & McVay, S. E. (2013). Managerial Ability and Earnings Quality. *The Accounting Review*, 88(2), 463–498.
- Gandía, J. L., & Huguet, D. (2021). Audit fees and earnings management: differences based on the type of audit. *Economic Research-Ekonomska Istraživanja*, 34(1), 2628-2650.
- Ghafran, C., & O’Sullivan, N. (2017). The impact of audit committee expertise on audit quality: Evidence from UK audit fees. *The British Accounting Review*, 49(6), 578–593.
- Gu, J. (2021). FDI characteristics, industry homogeneity, and audit fees in Japanese multinationals. *Journal of Multinational Financial Management*, 61, 100678.
- Habib, A., & Muhammadi, A. H. (2018). Political connections and audit report lag: Indonesian evidence. *International Journal of Accounting & Information Management*, 26(1), 59–80.
- Hasnan, S., & Mohamed Hussain, A. R. (2015). Factors Associated with Financial Restatements: Evidence from Malaysia. *Jurnal Pengurusan*, 44, 105–116.
- Hsieh, T.-S., Kim, J.-B., Wang, R. R., & Wang, Z. (2020). Seeing is believing? Executives’ facial trustworthiness, auditor tenure, and audit fees. *Journal of Accounting and Economics*, 69(1), 101260.
- Jensen, M. C. (1993). The Modern Industrial Revolution, Exit, and the Failure of Internal Control Systems. *The Journal of Finance*, 48(3), 831–880.
- Ji, X., Lu, W., & Qu, W. (2018). Internal control risk and audit fees: Evidence from China. *Journal of Contemporary Accounting & Economics*, 14(3), 266–287.
- Lo, A. W. Y., & Wong, R. M. K. (2016). Silence is golden? Evidence from disclosing related-party transactions in China. *Journal of Accounting and Public Policy*, 35(5), 540–564.
- Marchini, P. L., Mazza, T., & Medioli, A. (2018). Related party transactions, corporate governance and earnings management. Corporate Governance: *The International Journal of Business in Society*, 18(6), 1124–1146.
- Mohammadi, F & Mohammadi, E, (2017), The effect of audit quality and type of industry on the profit fluctuation of companies listed on the Tehran Stock Exchange, *National Conference on New Research in Management and Accounting, Isfahan*. [In Persian].
- Mohapatra, P. S., Elkins, H., Lobo, G. J., & Chi, W. (2022). The impact of PCAOB international registration on audit quality and audit fees: Evidence from China. *Journal of Accounting and Public Policy*, 106947.
- Nemati, H, (2019), Financial expertise of the Audit and Profit Management Committee of the companies admitted to the Tehran Stock Exchange, *Journal*

- of New Research Approaches in Management and Accounting*, 3(11), 115-133. [In Persian].
- Ng, H. Y., Tronnes, P. C., & Wong, L. (2018). Audit seasonality and pricing of audit services: Theory and evidence from a meta-analysis. *Journal of Accounting Literature*, 40, 16–28.
- Nguyen, T., Locke, S., & Reddy, K. (2015). Ownership concentration and corporate performance from a dynamic perspective: Does national governance quality matter? *International Review of Financial Analysis*, 41, 148–161.
- Sajjadi, S., rashidi baghi, M., Abu Bakri, A., ShirAlizadeh, M. (2015). The Relationship between Auditing Fees and Board Compensation. *Empirical Research in Accounting*, 5(3), 39-58. [In Persian].
- Soleimany Amiri, GH., Khoeini, M., Javani Ghalandari, M. (2019). Earning Autocorrelation, earning Volatility, and Audit Fees. *Journal of Management Accounting and Auditing Knowledge*, 8(32), 111-126. [In Persian].
- Zaheri bdehvand, A; Moghadam, A; Tamoradi, A. (2021). The effect of CEO power on the relationship between managerial transactions and the quality of financial reporting, *Journal of Financial Accounting Research*, 13(1), 87-108. [In Persian].
- Zaman, M., Hudaib, M., & Haniffa, R. (2011). Corporate Governance Quality, Audit Fees and Non-Audit Services Fees. *Journal of Business Finance & Accounting*, 38(1-2), 165–197.

Investigating the effect of economic uncertainty on the relationship between comparability of financial statements and the stock price crash risk on Tehran Stock Exchange

Zoheyr Alipourzadeh¹, Alireza Ghanbarzadeh Behbahani²,
Mohammad Abbedi Geshnigani³, Arezo Jabari⁴

Abstract

When auditors see an abnormal fluctuation in profit over the previous year, they will perceive it as an audit risk. Therefore, in their response to the perceived risk, there will be more effort and attention. They increase their audits to the same level, and this affects the audit fee. Management transactions, on the other hand, are part of the transactions with affiliates that companies make with the main managers of the business unit or their close relatives. So far, it has received less attention in the research literature and can affect the relationship between profit fluctuations and audit fees. Therefore, the present study aimed to investigate the effect of management transactions on the relationship between annual earnings fluctuations and audit fees in companies listed on the Tehran Stock Exchange. EViews statistical software was used for statistical analysis. In this research, 150 companies (1050 years of company) were selected to test the research hypotheses between 2013 and 2020. To test the research hypotheses with data consolidated from multiple linear, regression analyzes were used. In general, the summary of the results of testing the research hypotheses show that annual profit fluctuations have a significant positive effect on the audit fees of companies listed on Tehran Stock Exchange. The results also show that managerial transactions increase the positive relationship between annual earnings fluctuations and audit fees of companies listed on the Tehran Stock Exchange.

Keywords: Management Transactions, Annual Profit Fluctuations, Audit Fees.

JEL Classification: G11, M41.

---

1. Department of Accounting, Khoramshar-Persian Gulf International Branch, Islamic Azad University, Khoramshar, Iran. (Corresponding Author). alipourzadehzoheyr@gmail.com

2. Department of Accounting, Khoramshar-Persian Gulf International Branch, Islamic Azad University, Khoramshar, Iran.

3. Department of Accounting, Khoramshar-Persian Gulf International Branch, Islamic Azad University, Khoramshar, Iran.

4. Department of Accounting, Khoramshar-Persian Gulf International Branch, Islamic Azad University, Khoramshar, Iran.